

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО**

Факультет педагогічний
Кафедра педагогіки та психології

Затверджую

Проректор із науково-педагогічної
роботи

_____ 2022р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЯ
ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА, ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ТА
ПСИХОДІАГНОСТИКА**

Ступінь бакалавра

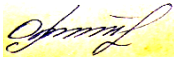
Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність 053 Психологія

Миколаїв – 2022-2023

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Бабаян Юлія Олександрівна, доцент кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти, кандидат психологічних наук,

доцент (Бабаян Ю.О.)

Олексюк Оксана Євгенівна, доцент кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент (Олексюк О.Є.)

РЕЦЕНЗЕНТ: кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології ЧНУ імені П. Могили І.М.Хоржевська

Програму схвалено на засіданні кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти

Протокол від «27» серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри _ (Султанова Н.В.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету педагогічної та соціальної освіти

Протокол від «27» серпня 2022 року № 1
Голова навчально-методичної комісії

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «27» серпня 2022 року № 1
Голова навчально-методичної комісії університету _____

Анотація

Зміст дисципліни «Диференціальна психологія» охоплює коло питань про особливості індивідуально-типологічних ознак людини. У процесі її вивчення розглядаються основні закономірності та особливості психічної активності і поведінки осіб, що є основою для формування світогляду і практичних навичок майбутніх фахівців. У ході вивчення даної дисципліни у студентів формуються навички отримання, аналізу та узагальнення інформації, необхідної для розуміння індивідуальних особливостей дитини. Дисципліна націлена на формування: загальнокультурних навичок: здатність і готовність до розуміння інших з позицій парадигми «психічні зміни»; здатність і готовність до розуміння можливих шляхів розвитку осіб, які мають порушення у формуванні адаптації. професійних навичок: володіння прийомами аналізу, оцінки та інтерпретації психологічної інформації, перевірки та оцінки співвідношення теорії і емпіричних даних, підготовки звітної документації та узагальнення отриманих даних у вигляді наукових статей і доповідей.

Ключові слова: психологія, особистість, діяльність, спілкування, психічний розвиток.

Abstract

The content of the discipline "Differential Psychology" covers a range of questions about the features of individual-typological characteristics of man. In the process of its study the basic laws and features of mental activity and behavior of persons are considered, which is the basis for the formation of worldview and practical skills of future professionals. During the study of this discipline, students develop skills of obtaining, analyzing and summarizing the information necessary to understand the individual characteristics of the child. The discipline is aimed at the formation of: general cultural skills: the ability and willingness to understand others from the standpoint of the paradigm of "mental change"; ability and readiness to understand possible ways of development of persons who have disorders in the formation of adaptation. professional skills: mastery of methods of analysis, evaluation and interpretation of psychological information, verification and evaluation of the relationship between theory and empirical data, preparation of reporting documentation and generalization of the obtained data in the form of scientific articles and reports.

Keywords: psychology, personality, activity, communication, mental development.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Диференціальна психологія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є усвідомлення кожним власної індивідуальності та володіння механізмами самопізнання.

Передумови для вивчення дисципліни: загальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія, педагогіка.

1. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Мета курсу: надати сучасні уявлення про індивідуальні, типологічні та групові психологічні відмінності між людьми, ознайомити з класичними та новітніми їх класифікаціями.

Основні завдання курсу:

- засвоєння студентами основних закономірностей індивідуальних проявів психіки,
- ознайомлення з індивідуальними відмінностями в поведінці та діяльності, вивчення впливу соціального оточення та культури на прояв індивідуальних ознак.
- отримання студентами навичок діагностики проявів індивідуальних відмінностей в психіці та поведінці;
- закріплення практичних навичок диференціації індивідуальних відмінностей;
- формування у студентів використання набутих знань в майбутній професійній діяльності.

Згідно з вимогами ОПП студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальні компетентності:

- ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК 9. Здатність працювати в команді.

Фахові компетентності:

- СК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
- СК 2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- СК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК 4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- СК 5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.
- СК 6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.
- СК 7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
- СК 8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК 9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

СК 11. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК 12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

Програмні результати навчання:

ПР 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР 5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР 6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР 7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР 8. Презентувати результати власних досліджень усно/письмово для фахівців і нефахівців.

ПР 9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР 10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР 12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР 13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР 14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР 15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР 17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПР 18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 210 годин / 7 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

КРЕДИТ 1. ВСТУП ДО ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.

Тема 1. Предмет, історія становлення і основні напрямки розвитку диференціальної психології. Предмет диференціальної психології. Становлення диференціальної психології як науки. Специфіка диференціальної психології, її зв'язок з іншими науками, роль у практичній психології.

Тема 2. Принципи і методологія диференціальної психології. Основні принципи диференціальної психології. Поняття норми в диференційній психології.

Тема 3. Методи дослідження в диференціальній психології. Формальний підхід у диференціальній психології. Загальнонаукові методи. Психогенетичні методи. Історичні методи. Суто психологічні (психодіагностичні) методи.

КРЕДИТ 2. ЛЮДИНА ЯК ПРЕДСТАВНИК БІОЛОГІЧНОГО ВИДУ НОМО SAPIENS

Тема 4. Джерела індивідуальних відмінностей. Роль спадковості та середовища у формуванні індивідуальності. Біогенетичні теорії. Генетичні та вроджені задатки. Соціогенетичні теорії. Двохфакторні теорії. Вчення про вищі психічні функції (культурно-історичний підхід) Л. С. Виготського. Психогенетика: можливості генетичного контролю психологічних ознак. Соціоетологія як наука про біологічні основи соціальної поведінки. Основні ознаки середовища. Екологічне середовище, його складові та виміри. Ортогенетична концепція Х. Вернера. Моделі взаємодії суб'єкта і середовища Дж. Вулвілла.

Тема 5. Індивід, індивідуальність, особистість. Індивід та його ознаки. Соціальний індивід. Особистість та її властивості. Співвідношення понять індивід, індивідуальність, особистість. Структура індивідуальності (Б. Г. Ананьєв, В. С. Мерлін, Е. О. Голубева). Поняття інтегральної індивідуальності. Диференційна психофізіологія як наукова база психології індивідуальних відмінностей.

КРЕДИТ 3. ФОРМАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ

Тема 6. Темперамент як властивість індивідуальності. Історія вчення про темперамент – пошук біологічних основ темпераменту. Конституційні теорії темпераменту: К. Сіґо, Е. Кречмера, У. Шелдона. Факторні дослідження темпераменту. Основні параметри темпераменту (В. С. Мерлін). Структура темпераменту в теорії В. М. Русалова. Вивчення темпераменту у школі Яна Стреляу.

Тема 7. Структура та класифікація властивостей нервової системи. Властивості нервової системи (за І. П. Павловим, В. Д. Небиліциним). Парціальні та загальні властивості нервової системи (Б. М. Теплов). **Сила нервової системи як витривалість. Рухливість – інертність, лабільність нервових процесів. Баланс нервових процесів.**

КРЕДИТ 4. ЗМІСТОВІ ВЛАСТИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ

Тема 8. Типології психопатій та акцентуацій характеру. Місце характеру у структурі індивідуальності. Структура характеру. Різні підходи до типології характеру. Поняття акцентуації, психопатії та нормального характеру. Типи акцентуацій темпераменту та характеру за К. Леонгардом. Класифікація психопатій та акцентуацій характеру підлітків А. Лічко. Соціальні типи характерів за Е. Фроммом. Становлення характеру.

Тема 9. Класифікації особистості. Особливості типологічного підходу у вивченні особистості. Класифікація особистостей О. Лазурського. Поняття про ендопсихіку та екзопсихіку. Поділ особистостей за психічним рівнем. Характеристика чистих типів нижчого, середнього та вищого психічних рівнів. Психологічні типи за К. Юнгом. Концепція особистісних рис. Теорії особистісних факторів. Ієрархічна організація особистості.

КРЕДИТ 5. ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА КОГНІТОЛОГІЯ

Тема 10. Здібності у структурі індивідуальності. Основні підходи до вивчення здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Характеристики здібностей та критерії їх класифікації. Структура здібностей. Рівні прояву здібностей. Задатки як психофізіологічна основа здібностей. Загальна і спеціальна обдарованість. Типи обдарованості. Здібності та академічна успішність.

Тема 11. Диференціально-психологічні характеристики інтелекту. Уявлення про інтелект, його структуру та індивідуальні відмінності в інтелекті. Дослідження інтелектуальних здібностей. Факторні теорії інтелекту (Ч. Спірмен, Дж. Гілфорд, Дж. Келі). Теорії множинності інтелектів. Джерела варіативності інтелекту. Спадковість і середовище в детермінації інтелектуальних різниць.

КРЕДИТ 6. ОСОБИСТІСТЬ ТА ОТОЧЕННЯ

Тема 12. Психологічні аспекти статево-рольової диференціації. Стать в структурі

індивідуальності. Біологічна й психологічна стаття. Теорії розвитку статевої ідентичності. Еволюційна теорія статі В. Геодакяна. Взаємодія програм репродуктивної поведінки й виходжування потомства. Нейроандрогенетична теорія Л. Еліса. Статеві відмінності в психологічних якостях.

Тема 13. Сильові та індивідуальні особливості діяльності. Поняття про стиль діяльності. Стиль діяльності і здібності. Стиль та ефективність діяльності. Поняття когнітивного стилю. Види когнітивних стилів. Стиль спілкування в структурі індивідуальності. Стили керівництва, зв'язок з особистісними якостями. Стили педагогічного спілкування. Стиль батьківського виховання та інші індивідуальні стилі поведінки. Ефективність виконання різних видів діяльності в залежності від типологічних особливостей ВНД.

КРЕДИТ 7. ЕТНІЧНІ АСПЕКТИ І ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 14. Національний характер: поняття, фактори впливу. Національні відмінності. Головні ознаки національної приналежності.

Тема 15. Національний характер окремих народів світу. Національний характер українців. Психологічні характеристики народів світу: японці, китайці, араби, американці, італійці, французи, іспанці, скандинави, норвежці, шведи, німці, англійці, росіяни. психологічна характеристика українців.

3. Рекомендована література

Базова література

1. Ільїна Н.М. Психологія творчості та обдарованості. Навч. посібник. К. : Університетська книга, 2018. 227 с.
2. Кабашнюк В.О., Гаврилькевич В.К. Психофізіологія: Навчальний посібник. Львів: «Новий Світ-2000», 2018. 200 с.
2. Кубріченко Т.В. Диференціальна психологія в таблицях і схемах : посібник. Д.: РВВ ДНУ, 2019. 124 с.
3. Мазяр О.В. Диференціальна психологія : модульний курс : навчальний посібник. Київ : «Кондор», 2017. 284 с.
4. Романовська Л.І., Подкоритова Л.О. Диференційна психологія : навч. посіб. Львів : «Новий світ – 2000», 2020. 236 с.

Допоміжна література

1. Анастаси А. Психологическое тестирование. СПб: Питер, 2006. 688 с.
2. Анастаси А. Дифференциальная психология. Индивидуальные и групповые различия в поведении / Пер. с англ. М.: Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. 752 с.
3. Ильин Е.П. Психология индивидуальных различий. СПб.: Питер, 2004. 701с.
4. Волков П. Разнообразие человеческих миров. М., Аграф, 2000. 512 с.
5. Ганнушкин П.Б. Клиника психопатии // Психология индивидуальных различий. Тексты. М., 1982. С. 262-269.
6. Голубева Э.А. Способности. Личность. Индивидуальность. Дубна: Феникс, 2005. 512 с.
7. Диференційна психологія / За заг. ред. С.Д. Максименка. Підручник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. 600 с.
8. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология. СПб.: Питер, 2001. 464 с.
9. Карапетрова О.В. Диференціальна психологія : навчально-методичний посібник. Бердянськ : БДПУ, 2014. 216 с.
10. Леонгард К. Акцентуированные личности. Ростов/н/Д.: Феникс, 2000. 530 с.
11. Левитов Н.Д. Проблема характера в современной психологии // Психология индивидуальных различий. Тексты. М., 1982. С. 69-73.
12. Либин А.В. Дифференциальная психология: на пересечении европейских, российских и американских традиций: учебное пособие. М.: Эксмо, 2006. 549 с.

13. Личко А.Е. Типы акцентуаций характера и психопатий у подростков. М.:ЭКСМО, 1999. 407 с.
14. Машков В.Н. Основы дифференциальной психологии. СПб.: Питер, 2008. 132 с.
15. Нартова-Бочавер С.К. Дифференциальная психология: Учебное пособие. М.: Флинта, Московский психолого-социальный институт, 2003. 280 с.
16. Палій А.А. Диференціальна психологія: навч. посібник. К. : Академвидав, 2013. 429 с.
17. Штерн В. Дифференциальная психология и ее методические основы. М.: Наука, 1998. 335 с.

Інформаційні ресурси

1. psytopos.lviv.ua/studentam/
2. psylab.info
3. psylist.net/difpsi/

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: **залік**

5. **Засоби діагностики успішності навчання:** контрольна робота, поточне опитування, поточне тестування, підсумкове тестування